

УДК 316.62 : 316.47 – 37.011.32

DOI 10.18372/2786-5487.1.16630

Карпілянська Зінаїда,

соціальний педагог,

спеціалізована школа I-III ступенів № 57

з поглибленим вивченням англійської мови,

м. Київ, Україна

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ У ШКОЛІ

***Анотація.** У статті розглядаються практичні заходи, що проводяться соціальним педагогом спільно з педагогічним колективом школи з метою профілактики булінгу, наводиться приклад шкільної програми із забезпечення здорового психологічного клімату у дитячому колективі*

***Ключові слова:** булінг, етапи профілактики булінгу, програма профілактики булінгу*

***Annotation.** The article considers the practical activities carried out by a social teacher together with the teaching staff of the school to prevent bullying, gives an example of a school program to ensure a healthy psychological climate in the children's collective*

***Key words:** bullying, stages of bullying prevention, bullying prevention program*

Дослідження пов'язані із насиллям є одним з напрямів моніторингу ситуації у школах, який проводить всесвітня організація охорони здоров'я. За результатами моніторингу проведеного в Україні, 20% дівчат і 19% хлопців віком 11 років зазнавали різноманітних образ у школі не менше двох разів протягом місяця, для дітей віком 13 років ці показники становлять 18% та 16% відповідно, а для п'ятнадцятирічних – 12% і 13% відповідно. У моніторингу також наведені дані про тих, хто ображав інших у школі не менше двох разів

упродовж останніх кількох місяців. Так, серед дітей-булерів віком 11 років 10% дівчат і 13% хлопців, віком 13 років 13% та 17% відповідно, а віком 15 років 13% і 18% відповідно. Таким чином, можна стверджувати що у середньому близько 17% дівчат і 16% хлопців 11–15-річного віку зазнають у школі систематичних знущань та насильства від 16% українських школярів та 12% школярок [1, с. 169]. За таких умов профілактика булінгу, тобто недопущення насильства та знущань у стінах навчального закладу в принципі, набуває не аби якої актуальності.

Важливо створити у школі атмосферу повної неприйнятності навіть поодиноких випадків булінгу. Якщо ж випадки цькування вже виявлено хоча б у якомусь одному класі, то насамперед потрібно це зупинити і тільки після цього можна братися за копітку, системну, комплексну, тривалу роботу з оздоровлення шкільного мікроклімату.

Починати таку роботу необхідно з визнання усіма членами педагогічного колективу, що проблема цькування учнями один одного існує. З різних причин педагоги, класні керівники не швидко погоджуються з тим, що у їх класі дійсно склалася нездорова атмосфера. У багатьох випадках, коли мова йде про тривожні прояви у поведінці дітей, доводиться чути про те, що це діти, це випадковість, вони просто граються і з часом розберуться самі. Особливу увагу необхідно приділяти такій формі булінгу, як кібербулінг – цькування у класних чатах, месенджерах, соціальних групах. Отже, першим кроком повинно бути визнання педагогічним колективом факту психологічного чи фізичного насильства серед учнів. Наступним етапом повинно стати розроблення нормативного акту з правилами щодо неприпустимості знущань та дорожньою картою реагування на подібні випадки у школі. Головне, щоб такі правила сприймалися як аксіома всіма вчителями, учнями та їхніми батьками.

У програмі з профілактики булінгу в школі необхідно передбачити заходи з боку класних керівників, вчителів-предметників, шкільного психолога та соціального педагога, а також батьків.

Від адміністрації навчального закладу потрібні вироблення та ухвалення колективом школи антибулінгової політики, організація моніторингу шкільного мікроклімату, проведення педради з проблеми булінгу. Винесення питань із запобігання булінгу на батьківські збори. Класні керівники повинні забезпечити цілеспрямоване спостереження за дитячим колективом. Особливу увагу слід приділити мікрогрупам, що склалися у класі, визначенню дітей-ізгоїв, білих ворон. Необхідно знайомитися та аналізувати профілі учнів у соціальних мережах, вивчати зміст фото, відео, постів та коментарів до них. Слід розуміти, що йдеться не про вторгнення у приватне життя, а про вчасне виявлення проявів агресії та дієвий захист жертв. Обговорення своїх висновків з соціальним педагогом та психологом, вчителями-предметниками, які працюють у класі. Ефективним інструментом є індивідуальні і групові бесіди з дітьми та батьками учнів. Робота соціального педагога та шкільного психолога повинна спрямовуватися на розроблення методичних рекомендацій для вчителів із запобігання булінгу, оформлення інформаційних стендів на тему цькування та психологічного здоров'я, проведення індивідуальних та групових бесід з дітьми та батьками, тематичні виступи на батьківських зборах.

До профілактики булінгу необхідно залучати усіх батьків учнів школи, проте найбільшу увагу слід приділяти батькам агресорів та їхніх жертв. Починати цю роботу необхідно з початкової школи. По-перше, саме у початковій школі батьки можуть легко помітити, що з дитиною щось не так. По-друге, у віці 7-10 років діти дуже довіряють думці мами та тата і поки вважають її найавторитетнішою. Водночас, підлітки вже більше схильні до відвертості з друзями і саме до їхніх порад прислухаються більше. Проте, у середовищі підлітків профілактика булінгу без допомоги батьків має низьку ефективність. Незважаючи на зовнішні прояви своєї самостійності і дорослості, сучасні тінейджери все ще прислухаються до думки важливих для них дорослих і враховують їхню оцінку своїх дій. Саме батькам простіше за будь кого пояснити своїм дітям, що у випадку з цькуванням не можна залишатися осторонь. Але для цього дорослі самі повинні дотримуватись такої думки. Для

залучення батьків до спільної профілактики булінгу слід використовувати батьківські збори на теми цькування, кібербулінгу, дитячих суїцидів, жорсткого поводження з дитиною у сім'ї. Проводити тренінги, індивідуальні бесіди з батьками дітей-агресорів та дітей-ізоїв, тренінги, консультації щодо стилів виховання, сімейних конфліктів, психологічних особливостей дітей різного віку.

Під час проведення зазначених заходів необхідно доносити до батьків, які через власний егоїзм, черствість або боягузтво байдуже ставляться до ситуації і не намагаються її змінити, що їхня позиція несе небезпеку для їхніх власних дітей, адже одного разу може статися так, що переслідувати почнуть саме їхню дитину. Крім того, відомо, що цькування негативно впливає на психічне та душевне здоров'я не лише жертви, а й її кривдників, і навіть свідків.

Мінімальний план заходів із запобігання булінгу у школі має містити: спільне з дітьми розроблення та затвердження правил спілкування, які відповідають прийнятним соціальним нормам та роблять навчальний процес ефективним; класні години; роботу гуртків, клубів або студій, де діти з різними нахилами могли б себе реалізувати; проведення загальношкільних квестів, фестивалів, конкурсів, виставок досягнень; участь у благодійних акціях; читання та обговорення книг, у яких порушується проблема цькування; перегляд та обговорення кінострічок на зазначену тему; театралізовані вистави; психологічні тренінги, рольові ігри. Під час проведення кожного з цих заходів необхідно розвивати у дітей соціальну і комунікативну компетентність, здатність поважати думку інших, вміти сформулювати, оцінити і пояснити свою позицію, ефективно співпрацювати у колективі.

При проведенні у школі заходів із профілактики булінгу необхідно враховувати вік дітей. Заняття з профілактики булінгу з молодшими класами не може бути тотожним за змістом аналогічному заходу у середній школі. Наприклад, якщо для запобігання булінгу у школі використовується презентація або соціальний ролик на тему цькування з подальшим обговоренням його з дітьми, то з учнями початкової школи можна переглянути

відповідні мультфільми («Гидке каченя», «Дамбо»), а з підлітками - кінофільм («Опудало», «Чарлі та шоколадна фабрика»). Водночас, гра, спрямована на покращення соціальних та комунікативних навичок, за умови правильного її вибору, буде цікава як для молодших класів так і для підлітків.

Таким чином, шкільний булінг за своєю природою є складним соціально-психологічним явищем. Для запобігання його поширення у шкільному колективі слід використовувати, перш за все, шкільну політику, спрямовану на гостре ставлення адміністрації школи, вчителів до найменших проявів агресивних, насильницьких, ворожих дій з боку учнів. Загальну атмосферу й учнівського класу й усієї школи формує поведінка вчителів. Саме вона визначає внутрішнє життя шкільного колективу, його соціально-психологічний клімат.

Список використаних джерел

1. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема [Електронний ресурс] / І. Сидорук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. - 2015. - № 1. - С. 169-173.